

فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

سال یازدهم، شماره چهارم، پیاپی (۳۹)، زمستان ۱۳۹۶

تاریخ دریافت: ۹۶/۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۶/۹/۲۰

صص ۱۳۴-۱۰۷

بررسی جامعه‌شناختی میزان نوگرایی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهرستان شوشتر

عبدالرضا هاشمی^۱، اشرف لشکری‌پور^{۲*}

۱- استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

۲- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان نوگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان شوشتر انجام شد. برای این کار از میان جامعه آماری ۳۱۵۸ نفری دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم دبیرستان‌های شهر شوشتر در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، تعداد ۳۴۲ نفر با روش خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه پژوهش را تکمیل نمودند. ابزار اصلی گردآوری پژوهش پرسشنامه‌ای با ۵۸ گویه شامل خرده‌مقیاس‌های مشخصات عمومی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، اعتقادات دینی و استفاده از رسانه‌های مجازی بود که اعتبار و پایایی آن بررسی و تایید شد. نمونه‌گیری با همکاری اداره آموزش و پرورش شهرستان شوشتر با انتخاب تصادفی مدارس انجام شد و با حضور محقق در محل، پرسشنامه‌ها توزیع و پس از تکمیل جمع‌آوری گردید. داده‌های بدست آمده از پرسشنامه توسط آزمونهای آماری همبستگی اسپیرمن و رگرسیون گام به گام توسط نرم‌افزار SPSS در سطح معناداری ۰/۰۵ تحلیل شد. نتایج نشان داد که پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده ($P=0/016$)، رابطه

مثبت و با دینداری ($P=0/001$) رابطه معکوس با نوگرایی دارند. در میان قومیت‌ها ($P=0/032$) بیشترین نوگرایی در قوم بختیاری و کمترین نوگرایی در قوم عرب بود. اما بین میزان استفاده از انواع رسانه‌های سنتی و جدید ($P=0/151$) با نوگرایی رابطه معنی داری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: نوگرایی، پایگاه اقتصادی اجتماعی، استفاده از رسانه، اعتقادات دینی، دانش آموزان دختر.

مقدمه و بیان مسأله

جوامع انسانی در سیطره زمان و مکان زیست می‌کنند. مردمان ایران زمین از دیر زمان در این خطه به انحأ و صور گوناگون می‌زیسته‌اند و در هر مقطع زمانی و مکانی، سبک زندگی و تفکرات متناسبی با همان دوره داشته‌اند. این جامعه نیز مانند سایر جوامع بشری تغییرات و تحولات سخت و نرم را در خود تجربه کرده است. تحول و نو شوندگی عامل تطبیق پذیری و ضامن پایداری جامعه ایران بوده است. لذا نوگرایی صرف نظر از اینکه پدیده‌ای درونزا است یا برونزا، غربگرایی است یا سنت ستیزی، امری اجتناب ناپذیر است و گریزی از آن وجود ندارد، اگر چه نو شوندگی، نوگرایی و اعتقاد به اصول مدرنیزم نظیر عقل گرایی، برابری و علم گرایی بر ورای فرهنگ و تمدن غربی و متناسب با جوهره فرهنگ و تمدن اصیل ایرانی اسلامی می‌باشد. ضرورت اهتمام به نوگرایی و آثار و پیامدهای آن بر فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی، ما را بر آن می‌دارد که شناخت خود را نسبت به وضعیت آن در جامعه خود گسترش دهیم. برای این منظور در این بررسی دختران دانش آموز متوسطه شهرستان شوشتر را انتخاب نموده ایم و در پی آن هستیم که میزان نوگرایی آنها و عوامل اجتماعی مرتبط با آن را بررسی کنیم. مسأله پژوهش حاضر نیز همین است که می‌توان آنرا به صورت سوال آغازین زیر مطرح کرد:

میزان نوگرایی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهرستان شوشتر چقدر است و چه عوامل اجتماعی- فرهنگی بر آن موثر است.

پیشینه پژوهش

نیازی و شفائی (۱۳۹۴) پژوهشی با هدف بررسی رابطه بین مؤلفه‌های نوگرایی و میزان مصرف کالاهای فرهنگی در میان دانش‌آموزان شهرستان کاشان انجام دادند. نتایج تحلیل رگرسیون میزان تأثیر هریک از مؤلفه‌های نوگرایی، شامل محاسبه‌پذیری، جهت‌گیری علمی، ریسک‌پذیری، پیشرفت‌گرایی و جهت‌گیری عام‌گرا بر میزان مصرف کالاهای فرهنگی را به ترتیب، به میزان ۰/۴۷، ۰/۳۲، ۰/۲۷، ۰/۱۸ و ۰/۱۰ نشان داده است. سیدان و همکاران (۱۳۹۳)، اثر متغیر تعلقات قومی بر نوگرایی افراد و ابعاد آن را مورد بررسی قرار دادند. جامعه‌ی آماری پژوهش کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های دولتی و آزاد شهر کرمانشاه. نتایج پژوهش نشان داد بین تعلقات قومی و نوگرایی و ابعاد آن رابطه‌ی معکوس معنادار وجود دارد، علاوه بر آن نتایج تحلیل همبستگی جزئی نشان می‌دهد متغیر جنسیت موجب تشدید رابطه‌ی معکوس تعلقات قومی با نوگرایی می‌شود. موسوی و علمدار (۱۳۸۸) بررسی رابطه نوگرایی و دینداری در بین دختران جوان منتخب از مناطق ۱ و ۶ و ۱۹ شهر تهران بررسی نمودند. نتایج نشان داد که ابعاد مختلف نوگرایی روابط مختلفی با دینداری و ابعاد آن دارند. بر اساس یافته‌ها با افزایش جهت‌گیری علمی، جهت‌گیری تساوی طلبانه، جهت‌گیری استقلال طلبانه و جهت‌گیری دموکراتیک دختران جوان اعتقادات دینی ایشان کاهش می‌یابد و با افزایش عام‌گرایی دختران جوان میزان دینداری ایشان افزایش می‌یابد. هم‌چنین رابطه معناداری میان گرایش به پیشرفت و گرایش‌های مدنی دختران جوان و دینداری ایشان وجود ندارد. در کل نتایج تحقیق نشان داد که با افزایش نوگرایی میزان دینداری افراد در ابعاد پیامدی و مناسکی کاهش می‌یابد. داریاپور و همکاران (۱۳۸۲) پژوهشی را با عنوان جایگاه سنت و مدرنیته در نظام ارزشی جوانان و بزرگسالان شهر تهران به انجام رساندند. نتایج نشان داد عواملی مانند پای بندی دینی، احساس وجود نابرابری در جامعه، میزان دستیابی به هدفهای زندگی، هویت طبقاتی ذهنی، جنسیت، سن و وضع تأهل در زمره عوامل مؤثر بر ساختار ارزشی سنتی یا مدرن بوده‌اند. زنان بیش از مردان دارای ارزش‌های سنتی‌اند و جوانان بیش از بزرگسالان دارای ارزش‌های مدرن هستند. ساروخانی و مهدی‌زاده (۱۳۸۱) پیمایشی با عنوان تلویزیون و نوگرایی انجام دادند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تلویزیون عامل نشر نگرش نو

بوده است. این نتیجه با توجه به محتوانی برنامه‌ها معنادارتر می‌گردد. تورن^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی به بررسی گذار خانواده از شکل سنتی به مدرن، به نیروهای مؤثر بر تغییر یا حفظ الگوهای خانواده پرداخته است. در نتیجه پژوهش گزارش نموده است که دو نیروی متضاد در ارتباط با خانواده عمل می‌کنند و عواملی همچون مذهب، خانواده‌گرایی و موقعیت سیاسی که در مقابل تغییر مقاومت می‌کنند، و عواملی که محرک تغییر هستند، مانند آثار فرهنگ جهانی و نیاز به انطباق با محیط‌های در حال تغییر. مصداق و جلوه این تغییرات در پدیده‌های ازدواج، طلاق، باروری و صورت بندی‌های جدید خانواده دیده می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

نوگرایی حالت یا شیوه زیستن و اندیشه مدرن، در تقابل با دوران پیش مدرن است و در مفاهیمی چون برابری، آزادی، عقل‌گرایی، آزادی‌خواهی، فردگرایی و ایمان به ترقی و پیشرفت نامحدود بشری تجلی می‌کند. این تحولات ذاتی کشورهای صنعتی است. این جوامع نمادین یکسر تازه‌ای از زندگی هر روزه یعنی شیوه‌هایی از زندگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شده که رویکردهای مدرن فکری و فرهنگی را نیز به همراه داشته است (افشارکهن، ۱۳۸۳: ۴۹-۵۰). اصطلاح مدرن^۲ را با مفاهیمی چون جدید، نو و امروزی می‌توان معادل دانست. واژه مدرنیته^۳ را نیز معمولاً با مفهوم تجدد و واژه مدرنیسم^۴ را با تجددگرایی و نوگرایی برابر می‌دانند. **دانیل لرنر** مشهورترین چهره نوگرایی است او مطالعه معروفی در ۶ کشور خاور میانه؛ ایران، ترکیه، سوریه، مصر، لبنان و اردن انجام داد. حاصل آن کتابی به نام «گذار از جامعه سنتی نوسازی و خاورمیانه» بود. او معتقد است که به واسطه نشر و بسط عناصر فرهنگی کشورهای غربی در جهان، نوسازی و تجدد به وقوع می‌پیوندد. او مهمترین عواملی که برای آمادگی روانی انسان‌ها برای نوسازی مفید است را بسط و گسترش رسانه‌های گروهی، سوادآموزی و ارتقاء تحصیلات، شهرنشینی و مشارکت بر می‌شمارد. لرنر به این

1 Toren

2 modern

3 modernity

4 modernism

نتیجه می‌رسد که همراه با ورود تسهیلات شهری، نگرش و باورهای انسان‌های جهان سوم تغییر می‌کند و اندیشه آنان نیز مدرن می‌شود. دو مفهوم همدلی^۱ و شخصیت انتقالی^۲ از اوست. به نظر لرنر فرد نوگرا که برخوردار از سواد، شهرنشینی و وسایل ارتباط جمعی و همدلی، بالاترین میزان و درجه فکر و اندیشه نوگرایی را دارد و برعکس فرد سنتی که فاقد هریک از این متغیرهای یاد شده است، پایین‌ترین درجه فکر و اندیشه نوگرایی را دارد (لرنر، ۱۹۵۸). نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی در نوگرایی، برگرفته از نظریه لرنر است، لرنر از مهمترین عوامل موثر بر جریان نوگرایی را شهرنشینی، سواد و استفاده از وسایل ارتباط جمعی می‌داند که از میان عوامل سواد یا سطح تحصیلات به طور مستقیم تعیین‌کننده پایگاه اجتماعی-اقتصادی افراد است و دو عامل دیگر به طور غیر مستقیم تعلق طبقاتی افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهد (زارع و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۰-۹۹). از نظر لرنر اصلی‌ترین بنیان توسعه اجتماعی برعهده شخصیت نوگرا است. در واقع، موتور محرک جوامع نوگرا و در حال توسعه، فردی است که آماده قبول تغییر است. او در مقام فردی متحرک حاضر است شیوه‌های نوین زندگی و رفتاری را به آسانی بپذیرد و خود را با آن‌ها وفق دهد (از کیا، ۱۳۸۳: ۲۱۳). به نظر لیبست توسعه اقتصادی با افزایش میزان شهرنشینی افراد، افزایش سطح سواد و تحصیلات افراد و افزایش ارتباطات و تعاملات آنان از طریق فراهم کردن وسایل ارتباط جمعی ضمن کمک به گسترش طبقه متوسط موجب شکل‌گیری نگرش دموکراتیک می‌شود (بشیریه، ۱۳۸۰: ۲۵). اینکلس و اسمیت: بحث آنان انسان متجدد است و سؤال اصلی آنان این است که آیا وقتی مردم جهان سوم در معرض تأثیرات تجدد غربی قرار گیرند، نگرش‌های آنان نسبت به گذشته نوگرایانه‌تر می‌شود؟ بدینسان مطالعه تطبیقی در آرژانتین، اسرائیل، هند، شیلی، نیجریه و پاکستان انجام دادند. اینکلس به تنظیم یک مقیاس مدرج تجدد گرایی دست زد تا بتواند این الگوی ثابت شخصیتی انسان‌های متجدد را اندازه‌گیری کند. برخی از انسان‌های متجدد او معتقد به علم، تحرک گرایی، آمادگی برای پذیرش تجربیات جدید و استفاده از برنامه ریزی دراز مدت است. سوال دیگری که مطرح می‌کند این است که: «چه عواملی انسان‌ها را متجدد می‌کند؟» به

1 Empathy

2 Transitional character

نظر او تحصیلات مهمترین علامت ارزش‌های نوین است و علاوه بر آن آموزش‌های غیر رسمی نیز اهمیت به سزایی دارد. نتیجه این که سه متغیر آموزش و پرورش، وسایل ارتباط جمعی و کار در کارخانه در فرآیند نوسازی بیشترین اهمیت را دارند (ازکیا، ۱۳۸۳: ۲۱۲-۲۱۶). اینکلس همچنین در بررسی‌هایش تاکید می‌کند که سه عامل دینداری، تعلق قومی و خاستگاه شهری داشتن به شدت در چگونگی شکل‌گیری تفکرات نوین و سنتی در افراد مؤثرند (اینکلس، ۱۹۷۵: ۸۴). او در مطالعات خود یکی از عوامل مرتبط با موضوع نوگرایی را، تعلقات قومی می‌داند و معتقد است حس تعلق به یک گروه قومی در نوگرایی افراد اثرگذار است (سیدان و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷۱). هیگن: نظریه دیگری که همسو با نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی و محل سکونت در نوگرایی است، مربوط به هیگن است. از دیدگاه او برای گذار از جامعه سنتی بسته و ساده به جامعه صنعتی و پیشرفته و دست‌یابی به رشد و توسعه اقتصادی، به شخصیت نوآور و نوپذیر، آینده‌نگر، باز و پویا، خلاق و مبتکر، ریسک‌پذیر و آزمون‌طلب نیاز است. در واقع، همین ساختار نوین شخصیتی عامل اصلی و اساسی نوسازی است (نیازی و شفائی مقدم، ۱۳۹۴: ۱۷۱-۱۷۸). نقش دینداری در نوگرایی از نظریه وبر ناشی می‌شود از نظر ماکس وبر^۱ آموزه‌های دینی این قدرت را دارند که زندگی بشر را به سمت نو شدن بر حسب شرایط دنیای مدرن هدایت کنند و حتی خود موجب این حرکت شوند، حتی اگر بشر آگاهانه چنین قصدی نداشته باشد. وبر معتقد بود که برای استفاده از دین در دنیای جدید لازم نیست که محتوای آن را تغییر دهیم بلکه با رشد فکری بشر در عرصه‌های دیگر زندگی لاجرم دین نیز بهتر درک خواهد شد و کاربردهای دستورهای دین برای زندگی نوین نیز آشکار خواهد گشت بدون آن که نیازی باشد که بشر این دستورها را از جانب خود تغییر دهد. وبر این توانایی بالقوه را در دین می‌بیند که بتواند بر رفتار مردم و شیوه تفکر ایشان اثرگذارد و معتقد است که «ایده‌ها، نیروهای مؤثر در تاریخ هستند» (وبر، ۱۳۸۵: ۱۲). نظریه پردازان سنتی توسعه و نوسازی جوامع اعتقاد داشتند که تاکید بر هویت قومی و تعلقات قومی خاص جوامع توسعه نیافته است و ادعا می‌کردند که با شروع روند مدرنیزه شده، قومیت به

1 Max Weber

تدریج محو خواهد شد و نقش‌های کارکردی، جایگزین وفاداری‌های سنتی و عاطفی خواهند شد و عواملی مانند افزایش رفاه اقتصادی و کسب تحصیلات بالاتر، حساسیت‌های قومی را کمرنگ خواهد کرد (بورمن^۱، ۱۹۸۸: ۳۷۵).

اهداف پژوهش

هدف کلی: هدف کلی این پژوهش بررسی میزان نوگرایی با برخی عوامل اجتماعی مرتبط با آن در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان شوشتر می‌باشد.

اهداف جزئی

- ۱- شناخت رابطه بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و نوگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان شوشتر
- ۲- شناخت رابطه بین دینداری و نوگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان شوشتر.
- ۳- شناخت رابطه بین میزان استفاده از رسانه‌ها و نوگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان شوشتر.
- ۴- تشخیص تفاوت میزان نوگرایی دانش‌آموزان دختر در اقوام چهارگانه مقطع متوسطه شهرستان شوشتر.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده و نوگرایی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.
- ۲- بین میزان دینداری و نوگرایی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.
- ۳- بین میزان استفاده از رسانه‌ها و نوگرایی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.
- ۴- بین قومیت دانش‌آموزان دختر و میزان نوگرایی در آنها رابطه دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک بررسی پیمایشی^۱ است. همچنین این پژوهش از نظر هدف یک بررسی کاربردی^۲، از نظر وسعت پهنانگر^۳، از نظر دامنه خرد^۴ و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی^۵ است. ابزار جمع آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهرستان شوشتر در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ تشکیل دادند که تعداد آنها برابر با $N=3158$ بود. برای تعیین حجم نمونه آماری از فرمول کوکران استفاده شد.

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2} \left[1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right) \right]$$

$$S = \sqrt{\frac{pq}{n}} \cdot \sqrt{\frac{N-n}{N}}$$

$d=t \times s$, $N=$ حجم جامعه , $n=N \times 5\%$, $t=2$, $p=q>0.05$

حجم نمونه آماری برابر با $n=342$ نفر تعیین شد. برای انتخاب نمونه‌ها، به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای، ابتدا مدارس شهر طبق تقسیم‌بندی نواحی شهرداری به سه ناحیه دسته‌بندی شد. سپس به‌طور تصادفی از هر ناحیه دو آموزشگاه دخترانه انتخاب و از هر آموزشگاه تعداد ۵۷ نفر دانش آموز به‌طور تصادفی به‌عنوان حجم نمونه برای تکمیل فرم‌های پرسشنامه شرکت داده شدند. روایی پژوهش از طریق نظر داوران متخصص تامین شد و برای بررسی پایایی پرسشنامه در یک توزیع نمونه تعداد ۵۰ نسخه توسط دانش آموزان یک آموزشگاه تکمیل شد و اطلاعات بدست آمده توسط آزمون آماری آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفت.

-
- 1 Survey
 - 2 Applied
 - 3 Extensive
 - 4 Microlevel
 - 5 Cross sectional

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در این پژوهش، شامل دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی می‌باشد. در بخش توصیفی، اطلاعات توسط شاخص‌های فراوانی، درصد فراوانی، فراوانی تجمعی، میانگین و انحراف معیار تجزیه و تحلیل شد. در قسمت آمار استنباطی برای به رد یا اثبات فرضیه‌ها، از رابطه آماری ضریب همبستگی اسپیرمن و کای دو، و برای اختلاف بین گروه‌ها از تحلیل واریانس یکسویه و آزمون تعقیبی بونفرونی استفاده شد. تحلیل مدل نظری پژوهش در نهایت توسط رگرسیون گام به گام انجام شد. کلیه محاسبات در سطح معناداری ۰/۰۵ و با نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ انجام گردید.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

تعریف مفهومی نوگرایی: نوگرایی، که از آن به نام‌های تجدد یا مدرنیسم^۱ نیز یاد می‌شود، به معنی گرایش فکری و رفتاری به پدیده‌های فرهنگی نو و پیشرفته تر و کنار گذاردن برخی از سنت‌های قدیمی است. نوگرایی فرایند گسترش خردگرایی در جامعه و تحقق آن در بستر مدرنیته است. نوگرایی یا مدرنیسم، گستره‌ای از جنبش‌های فرهنگی که ریشه در تغییرات جامعه غربی در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم دارد، را توصیف می‌کند. این واژه مجموعه‌ای از جنبش‌های هنری، معماری، موسیقی، ادبیات و هنرهای کاربردی را که در این دوره زمانی رخ داده‌اند، در بر دارد (گتس^۲، ۲۰۰۴: ۸۹).

تعریف عملیاتی: برای ساخت سوالات مربوط به نوگرایی پرسشنامه‌ای بر اساس نظریه‌های نوگرایی طراحی و استفاده شد. برای این کار گویه‌های مناسب برای جامعه آماری و متناسب با سن دانش‌آموز و متغیرها و مولفه‌های مورد نظر در این پژوهش تهیه شد و در نهایت تعداد ۲۲ گویه از شماره‌های ۱ تا ۲۲ پرسشنامه پژوهش برای سنجش این متغیر وابسته تخصیص یافت. سوالات این بخش بیانگر مولفه‌هایی همچون علم‌گرایی، عقل‌گرایی، اختیارگرایی، کارآمد بودن، نوآوری، میل به پیشرفت، فردگرایی، برابری، وقت‌شناسی، تضعیف سنتگرایی، نظم داشتن، حسابگری، پنهان‌کاری، رقابت، تغییرپذیری، استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری که

1 modernism

2 Gates

مولفه‌های یاد شده از نظریه‌های جامعه‌شناسانی نظیر اینکلس و اسمیت، لرنر و تونیس (از کیا، ۱۳۹۲: ۱۵۸-۲۱۳) الهام گرفته شده است. کلیه سوالات این بخش ۲۲ سوال بود که در طیف لیکرت و از ۱ تا ۵ ارزش‌گذاری گردید. که به شرح جدول زیر برای سنجش میزان نوگرایی محاسبه شد.

حد بالای نمره (۲۵ بالا)	حد متوسط نمره (۵۰ وسط)	حد پایین نمره (۲۵ پایین)
نمره بین ۸۹ تا ۱۱۰	نمره بین ۴۵ تا ۸۸	نمره بین ۲۲ تا ۴۴
نوگرایی زیاد	نوگرایی متوسط	نوگرایی کم

تعریف مفهومی پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده: پایگاه اقتصادی - اجتماعی، پایگاهی است که فرد در میان یک گروه دارد. یا به مرتبه اجتماعی - اقتصادی یک گروه در مقایسه با گروه‌های دیگر گفته می‌شود. به بیان دیگر، موقعیتی که یک فرد یا خانواده با ارجاع به استانداردهای میانگین رایج درباره ویژگی‌های فرهنگی، درآمد مؤثر، دارایی‌های مادی و مشارکت در فعالیت‌های گروهی - اجتماعی به دست می‌آورد (کونن، ۱۳۷۳: ۸۰).

تعریف عملیاتی: میزان درآمد پدر و مادر - سطح تحصیلات پدر و مادر - وضع دارایی برای سنجش این متغیر سوالات مناسبی طراحی شد که در شماره ۳۲ تا ۴۳ پرسشنامه قرار گرفت. سوالات ۳۲ تا ۳۷ حاوی پرسش‌هایی در خصوص تحصیلات خانواده است، سوالات ۳۸ تا ۴۱ به وضعیت اقتصادی خانواده و سوالات ۴۲ تا ۴۳ به وضعیت سکونت پاسخگویان مربوط می‌شود. از جمله گویه‌های طرح شده در این قسمت عبارت است از: «شغل پدر - شغل مادر - سطح تحصیلات پدر خود را مشخص کنید - در مجموع میزان درآمد ماهانه خانواده شما در چه حدودی است - روزانه چقدر پول برای مصارف شخصی خود از پدر یا مادر تان دریافت می‌کنید - وضعیت مسکن شما چگونه است - منزل مسکونی شما در چه منطقه ای قرار دارد» و

...

تعریف مفهومی دینداری: دینداری یا تدین میزان التزام عینی و ذهنی فرد به دین، که در مجموعه‌ای از اعتقادات، احساسات و اعمالی که حول خداوند و رابطه با او سامان یافته‌اند، می‌باشد (طالبان، ۱۳۸۴: ۵۲۳-۵۴۶).

تعریف عملیاتی: برای سنجش این متغیر سوالات مناسبی با اقتباس از پرسشنامه دینداری کلاگ و استارک طراحی شد (کیوی، ۱۳۸۵: ۱۷۳-۱۷۷). این سوالات در شماره‌های ۴۷ تا ۵۸ پرسشنامه با طیف لیکرت از ۱ تا ۵ ارزش‌گذاری گردید. متغیر گرایش به دینداری با گویه‌های «شیطان واقعاً وجود دارد- اگر ما امر به معروف و نهی از منکر را ترک کنیم فساد و فحشاء همه جا را پر می‌کند- در روز قیامت به اعمال و رفتار ما دقیقاً رسیدگی میشود و نیکوکاران در بهشت و بدکاران به جهنم خواهند رفت- کسی که به خدا ایمان دارد از مرگ نمی‌ترسد- هرچند وقت یکبار برای ادای نماز جماعت به مسجد می‌روید؟- تا چه حد قرآن می‌خوانید؟» و سنجیده شد.

استفاده از رسانه‌ها: برای سنجش این متغیر سوالات مناسبی طراحی شد که در شماره ۲۳ تا ۳۱ پرسشنامه قرار گرفت. این سوالات دارای دو طیف ارزش‌گذاری اسمی و رتبه‌ای هستند که شامل گویه‌هایی همچون «از کدام رسانه عمومی بیشتر استفاده می‌کنید- از کدامیک از رسانه‌های مجازی زیر بیشتر استفاده می‌کنید- روزانه چقدر از رسانه‌های مجازی استفاده می‌کنید- ماهانه چند بار به کافی نت می‌روید- روزانه چقدر از برنامه‌های ماهواره استفاده می‌کنید» و می‌شود.

قومیت: در این بررسی در شوشتر چهار قومیت وجود داشت که توسط سوال شماره ۴۵ پرسشنامه بدست آمد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

دانش آموزان دختر بین سنین ۱۵ تا ۱۹ ساله با میانگین سنی ۱۷ سال و پایه تحصیلی پاسخ دهندگان (۳۹/۵ درصد) در پایه چهارم تحصیل می‌کردند. ۳۰/۷ درصد از آنها پایه سوم و ۲۹/۸ درصد از آنها پایه دهم بودند.

پایگاه اجتماعی-اقتصادی اغلب پاسخ دهندگان در سطح پایین (۳۹ درصد) و متوسط (۳۷ درصد) و سایر پاسخ دهندگان در سطح خیلی پایین (۱۶ درصد) و سطح بالا (۸ درصد) قرار دارند. قومیت اغلب پاسخ دهندگان (۴۹/۷ درصد) قومیت بختیاری داشتند. ۲۰/۷ درصد از آنها شوشتری، ۲۰/۴۷ درصد عرب، ۶/۷۳ درصد لر و تنها ۲/۴ درصد از آنها از سایر اقوام مهاجر به منطقه (کرد، ترک، و ...) بودند. میزان دینداری در اغلب پاسخ دهندگان در سطح متوسط قرار دارد (۶۴ درصد). دینداری در ۲۱/۹ درصد از آنها ضعیف (کم) و تنها ۱۴ درصد دارای دینداری قوی (زیاد) بودند.

میزان استفاده از رسانه اغلب پاسخ دهندگان (۵۹/۹ درصد) از رسانه‌های مجازی استفاده می‌کنند. ۲۶/۳ درصد از تلویزیون، ۱۰/۸ درصد از ماهواره و ۲/۹ درصد از روزنامه و مجله استفاده می‌کنند. میزان استفاده از رسانه‌های مجازی اغلب پاسخ دهندگان (۴۵/۶ درصد) از تلگرام استفاده می‌کنند. ۲۴ درصد از واتس‌آپ، ۱۶/۷ درصد از اینستاگرام و ۶/۴ درصد از فیس‌بوک و از اینترنت ۴/۱ درصد و ۳/۲ درصد از هیچکدام استفاده نمی‌کردند. منطقه محل سکونت اغلب پاسخ دهندگان در منطقه سه شهری ۲۶ درصد، در منطقه دو شهری ۲۳/۷ درصد، در منطقه یک شهری ۲۵/۱ درصد، در حاشیه شهر ۱۰/۲ درصد و در روستا ۱۴/۹ ساکن بودند. سطح تحصیلات پدر اغلب پاسخ دهندگان (۴۰/۴ درصد) دیپلم بود. ۱۸/۷ درصد از آنها لیسانس و ۱۸/۱ درصد زیر دیپلم بودند و سطح تحصیلات مادر اغلب پاسخ دهندگان (۴۲/۷ درصد) دیپلم بود. ۲۵/۷ درصد از آنها زیر دیپلم و ۱۴/۶ درصد دارای مدرک لیسانس بودند. شغل پدر اغلب پاسخ دهندگان (۳۸ درصد) از جمله مشاغل آزاد بود. شغل پدر ۲۵/۷ درصد از پاسخ دهندگان کارگر و ۱۳/۵ درصد کارمند بود و تنها ۱/۵ درصد از پدران بی‌کار بودند و شغل مادر اغلب پاسخ دهندگان (۶۸/۴ درصد) خانه‌دار بود. شغل مادر ۱۱/۷ درصد از پاسخ دهندگان آزاد و ۱۰/۲ درصد معلم بود. میزان نوگرایی در اغلب پاسخ دهندگان در سطح متوسط قرار دارد (۴۰/۴ درصد). نوگرایی در ۳۷/۱ درصد از آنها زیاد و تنها ۲۲/۵ درصد دارای نوگرایی کم بودند.

یافته‌های استنباطی

بررسی فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده و نوگرایی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه ابتدا نوگرایی بر اساس سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی توصیف شده است.

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار نوگرایی بر حسب سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی

پایین	متوسط	بالا	سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی
۶۹/۱۳	۷۲/۳۱	۸۰/۵۴	میانگین
۵/۳۳	۵/۲۳	۵/۲۵	انحراف معیار

نمودار ۱- رابطه نوگرایی با سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی

اطلاعات حاصل از جدول (۱) و نمودار (۱) نشان داد که با افزایش سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی، نوگرایی افزایش یافته است. سپس رابطه بین مقادیر نوگرایی با مقادیر پایگاه

اجتماعی اقتصادی پاسخ دهندگان (گویه‌های دارای ارزش کمی) با آزمون آماری همبستگی اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۲- آزمون همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه نوگرایی با پایگاه اجتماعی اقتصادی

همبستگی اسپیرمن	شاخص آماری	پایگاه اجتماعی- اقتصادی
نوگرایی	ضریب همبستگی	۰/۵۳۱
	سطح معناداری	۰/۰۱۶
	تعداد	۳۴۲

اطلاعات حاصل از جدول (۲) نشان داد که بین نوگرایی و پایگاه اجتماعی اقتصادی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین با بالارفتن سطح پایگاه اجتماعی اقتصادی نمره نوگرایی افزایش یافته است. بنابراین با افزایش درآمد خانواده، سطح تحصیلات پدر و مادر و سایر متغیرهای اجتماعی اقتصادی، نوگرایی افزایش یافته است. مجموع تحلیل‌های آماری نشان داد که بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده و نوگرایی دانش آموزان رابطه وجود دارد. بنابر این فرضیه اول تایید می‌شود. به منظور بررسی دقیق تر رابطه برخی از متغیرهای موثر در پایگاه اجتماعی - اقتصادی همچون سطح تحصیلات پدر و مادر و میزان درآمد خانواده با نوگرایی در دانش آموزان از طریق استفاده از آزمون آماری اسپیرمن به طور مجزا همبستگی هر یک از این متغیرها با نوگرایی مورد ارزیابی جدا گانه قرار گرفت و نتایج زیر به دست آمد.

جدول ۳- آزمون همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه سطح تحصیلات پدر و مادر و درآمد خانواده با نوگرایی

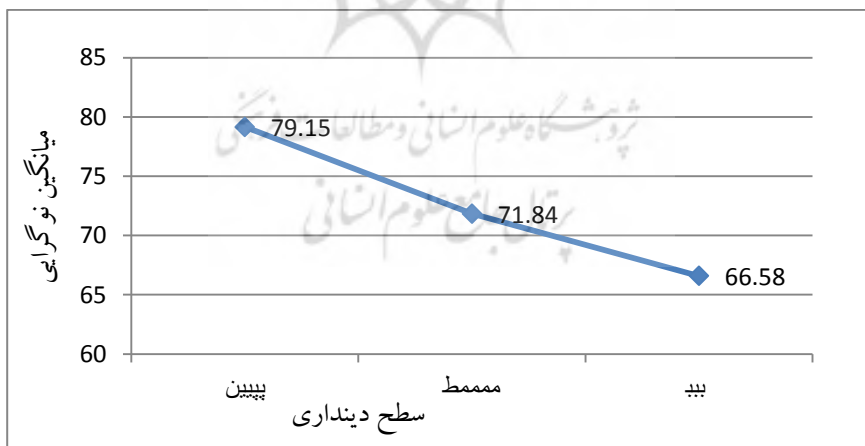
همبستگی اسپیرمن	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد
سطح تحصیلات مادر	۰/۶۱۹	۰/۰۰۶	۳۴۲
درآمد خانواده	۰/۶۰۱	۰/۰۱۱	
سطح تحصیلات پدر	۰/۵۸۸	۰/۰۱۹	

با توجه به نتایج حاصل از جدول (۳) سطح تحصیلات مادر بیشترین همبستگی را با نوگرایی نشان داد و سطح معنا داری (۰/۰۰۶) این موضوع را تایید می‌کند. همچنین میزان درآمد خانواده با نوگرایی دارای رابطه همبستگی با سطح معنا داری (۰/۰۱۱) می‌باشد و همچنانکه مشاهده می‌شود مقدار همبستگی سطح تحصیلات پدر با نوگرایی دانش‌آموزان از دو عامل دیگر اندکی کمتر بوده، ولی سطح معنا داری (۰/۰۱۹) نشان دهنده وجود رابطه مثبت این متغیر با میزان نوگرایی در دانش‌آموزان است.

فرضیه دوم: بین میزان دینداری و نوگرایی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد. برای بررسی این فرضیه ابتدا نوگرایی بر اساس سطح دینداری توصیف شده است.

جدول ۴- میانگین و انحراف معیار نوگرایی بر حسب سطح دینداری

پایین	متوسط	بالا	سطح دینداری	نوگرایی
۷۹/۱۵	۷۱/۸۴	۶۶/۵۸		میانگین
۶/۲۴	۴/۸۸	۵/۲۸		انحراف معیار

نمودار (۲): رابطه نوگرایی با سطح دینداری

اطلاعات جدول (۴) و نمودار (۲) نشان داد که با تغییرات سطح دینداری، نوگرایی بطور معکوس تغییر می کند. سپس رابطه بین مقادیر نوگرایی با مقادیر میزان دینداری پاسخ دهندگان با آزمون آماری همبستگی اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت.

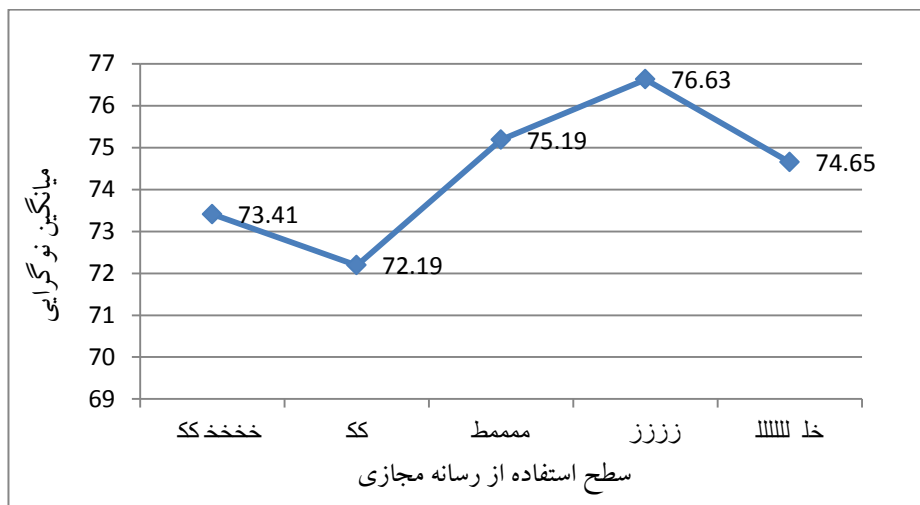
جدول ۵- آزمون همبستگی برای بررسی رابطه نوگرایی با دینداری

گرایش به نوگرایی	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
ضریب همبستگی اسپیرمن	۳۴۲	-۰/۶۹	۰/۰۰۱

اطلاعات حاصل از جدول (۵) نشان داد که بین نوگرایی و میزان دینداری رابطه معناداری وجود دارد (اسپیرمن: $P=۰/۰۰۱$). از آنجا که این رابطه منفی است، پس می توان گفت با افزایش میزان دینداری، نوگرایی کاهش می یابد. مجموعه تحلیل های آماری نشان داد که بین دینداری و نوگرایی ارتباط وجود دارد و فرضیه دوم تایید می شود. فرضیه سوم: بین میزان استفاده از رسانه ها و نوگرایی دانش آموزان دختر رابطه وجود دارد. ابتدا برای بررسی این فرضیه به نوگرایی در سطوح مختلف میزان استفاده از رسانه توصیف شده است.

جدول ۶- میانگین و انحراف معیار نوگرایی بر حسب میزان استفاده از رسانه مجازی

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	استفاده از رسانه مجازی گرایش به نوگرایی
۷۴/۶۵	۷۶/۶۳	۷۵/۱۹	۷۲/۱۹	۷۳/۴۱	میانگین
۵/۳۶	۴/۸۵	۵/۸۱	۵/۵۵	۴/۳۶	انحراف معیار

نمودار ۳- رابطه نوگرایی با میزان استفاده از رسانه مجازی

اطلاعات جدول (۶) و نمودار (۳) نشان داد که میزان استفاده از رسانه با میزان نوگرایی دارای همبستگی نیست. میزان نوگرایی در پاسخ دهندگان بر اساس نوع رسانه مورد استفاده توسط آزمون تحلیل واریانس یکسویه با هم مقایسه شد.

جدول ۲- تحلیل واریانس یکسویه نوگرایی بین گروه‌های استفاده از نوع رسانه

رسانه مورد استفاده	میانگین نوگرایی	انحراف معیار	درجه آزادی	F	سطح معناداری
تلویزیون	۷۳/۲۵	۴/۲۲	۴	۱/۳۶۳	۰/۲۵۲
روزنامه و مجله	۷۵/۰۱	۶/۱۳			
رسانه‌های مجازی (اینترنتی)	۷۵/۲۲	۵/۲۸			
ماهواره	۷۵/۹۸	۵/۸۸			

اطلاعات جدول (۷) نشان داد کمترین میانگین نوگرایی متعلق به دانش آموزانی است که بیشتر از تلویزیون استفاده می‌کنند (۷۳/۲۵) و بیشترین نوگرایی متعلق به استفاده کنندگان از

ماهواره است (۷۵/۹۸). اما تفاوت‌های مذکور در سطح معنی دار (۰/۰۵) نبوده است که به نظر می‌رسد ناشی از خطاهای غیر سیستماتیک و غیر قابل کنترل نظیر تورش یافتگی باشد.

جدول ۸- تحلیل واریانس یکسویه نوگرایی بین گروه‌های استفاده از رسانه ارتباط مجازی

رسانه ارتباط مجازی	میانگین نوگرایی	انحراف معیار	درجه آزادی	F	سطح معناداری
اینترنت	۷۶/۰۸	۵/۸۷	۵	۰/۹۵۹	۰/۴۱۶
واتساپ	۷۳/۸۳	۶/۵			
تلگرام	۷۵/۰۷	۵/۵۲			
اینستاگرام	۷۴/۸۶	۵/۶۲			
فیس بوک	۷۴/۴۳	۵/۸۹			
هیچکدام	۷۳/۸۶	۶/۰۶			

از آنجایی که گمان می‌رفت ممکن است رسانه‌های مجازی گوناگون فوهای متفاوت داشته باشند میانگین نوگرایی در رسانه‌ها جدا از هم به تفکیک آنالیز واریانس شد ولی نتایج تفاوت معنی داری در آنها نشان نداد. این نتایج در جدول (۸) قابل مشاهده است. همچنین رابطه بین میزان نوگرایی با میزان استفاده از رسانه توسط پاسخ دهندگان با آزمون آماری همبستگی اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۹- آزمون همبستگی برای بررسی رابطه نوگرایی با میزان استفاده از نوع رسانه

گرایش به نوگرایی	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
ضریب همبستگی اسپیرمن	۳۴۲	۰/۳۳۳	۰/۱۵۱

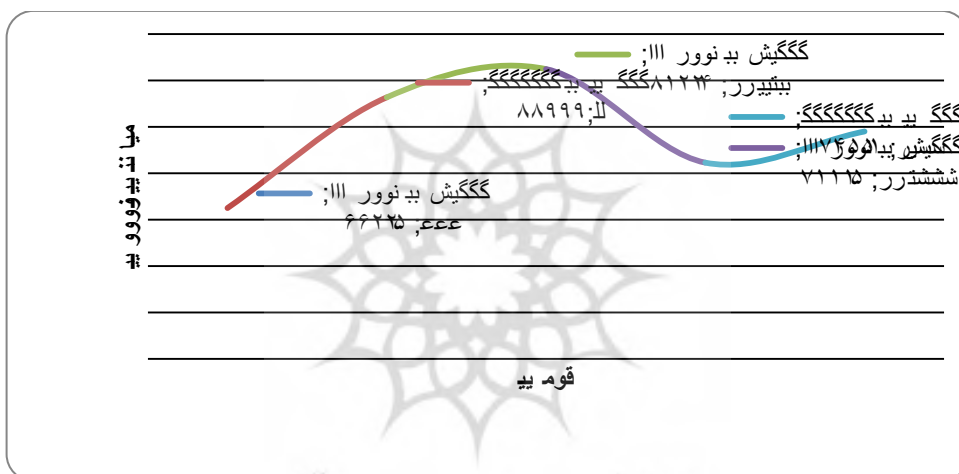
اطلاعات حاصل از جدول (۹) نشان داد که بین نوگرایی و میزان استفاده از رسانه رابطه معناداری وجود ندارد (اسپیرمن: $P=0/151$).

فرضیه چهارم: بین قومیت دانش آموزان دختر و میزان نوگرایی در آنها رابطه وجود دارد.

ابتدا برای بررسی این فرضیه نوگرایی در هر یک از قومیت‌ها توصیف شده است.

جدول ۱۰- میانگین و انحراف معیار میزان نوگرایی در قومیت‌ها

قومیت	سایر	شوشتری	بختیاری	لر	عرب
میانگین	۷۴/۵۱	۷۱/۱۵	۸۱/۲۴	۷۸/۱۹	۶۶/۲۵
انحراف معیار	۶/۳۴	۴/۸۵	۵/۳۱	۵/۴۱	۴/۴۴

نمودار ۴- رابطه نوگرایی بین قومیت‌های چهارگانه شوشتر

اطلاعات جدول (۱۰) و نمودار (۴) نشان داد که میزان نوگرایی در افراد با قومیت بختیاری بیش از سایر قومیت‌ها است. پس از آن اقوام لر، سایر اقوام (ترک، کرد، و مهاجران به منطقه)، شوشتری و عرب در رده‌های بعدی قرار دارند.

جدول ۱۱- تحلیل واریانس یکسویه مقادیر نوگرایی در قومیت‌ها

شاخص آماری	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	سطح معناداری
بین گروه	۱۰/۰۸۲	۳	۳/۳۶۱	۳/۸۰۹	۰/۰۳۱
میان گروه	۱۴/۱۱۸	۱۶	۰/۸۸۲		
کل	۲۴/۲	۱۹			

نتایج جدول (۱۱) نشان داد که اختلاف معناداری نوگرایی در قومیت‌ها وجود دارد ($P=۰/۰۳۱$). برای بررسی محل این اختلاف معنادار، آزمون تعقیبی بونفرونی اجرا شد.

جدول ۱۲- آزمون تعقیبی بونفرونی برای مقایسه میزان نوگرایی در قومیت‌ها

بونفرونی	سایر	شوشتری	بختیاری	لر	عرب
عرب	۰/۵۲	۰/۲۲	۰/۰۲۵	۰/۰۴۱	۱
لر	۰/۲۳	۰/۱۳	۰/۱۸	۱	
بختیاری	۰/۱۳	۰/۰۳۶	۱		
شوشتری	۰/۰۹۵	۱			
سایر	۱				

نتایج جدول (۱۲) نشان داد که اختلاف معناداری بین نوگرایی افراد دارای قومیت بختیاری با قومیت عرب ($P=۰/۰۲۵$)، قومیت بختیاری و شوشتری ($P=۰/۰۳۶$) و قومیت لر و عرب ($P=۰/۰۴۱$) وجود دارد. مجموعه تحلیل‌های آماری نشان داد که بین قومیت‌های چهارگانه شوشتر و گرایش دانش آموزان به نوگرایی ارتباط وجود دارد و فرضیه پنجم تایید می‌شود.

بررسی مدل نظری پژوهش

با ورود مقادیر متغیرهای مورد بررسی در معادله رگرسیون گام به گام، مدل نهایی پیش بینی نوگرایی دانش آموزان بر اساس متغیرهای مذکور به شرح زیر بدست آمد.

جدول ۱۳- برازش مدل رگرسیون پیش بین گرایی به نوگرایی بر اساس متغیرهای

مورد بررسی پژوهش

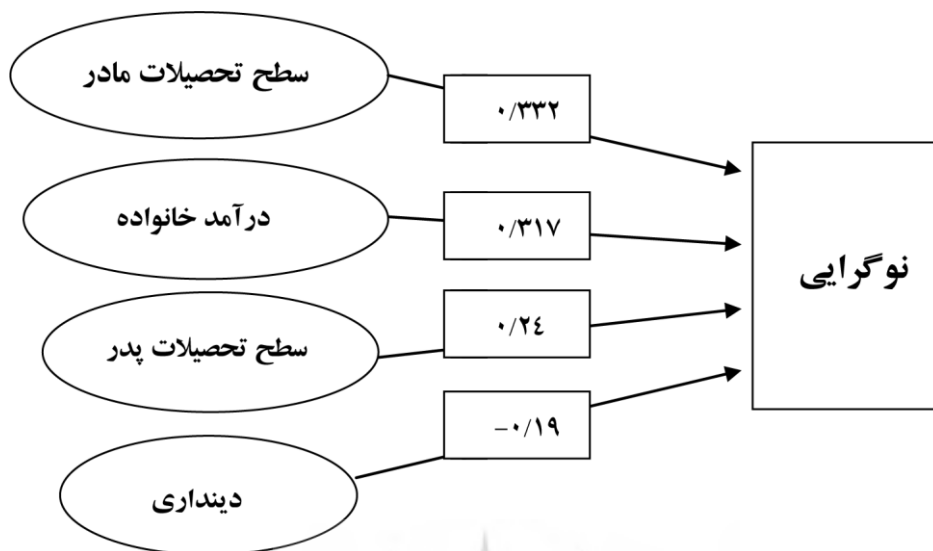
سطح معناداری	F	R ²	R
۰/۰۰۱	۵۲/۷۴	۰/۲۲۷	۰/۴۷۲

اطلاعات جدول (۱۳) نشان داد که مدل رگرسیون پیش بین نوگرایی بر اساس متغیرهای مورد نظر معنادار و دارای برازش مناسبی است ($P=۰/۰۰۱$ ؛ $R^2=۰/۲۲۷$).

جدول ۱۴- رگرسیون گام به گام گرایی به نوگرایی بر اساس متغیرهای پژوهش

سطح معناداری	t	ضریب استاندارد بتا	متغیر مستقل
۰/۰۰۱	۱۶/۱۳۹		ثابت
۰/۰۰۱	۸/۱۸	۰/۳۳۲	سطح تحصیلات مادر
۰/۰۰۱	۷/۶۶	۰/۳۱۷	میزان درآمد خانواده
۰/۰۰۱	۷/۴۶	۰/۲۴	سطح تحصیلات پدر
۰/۰۰۱	-۵/۹۸	-۰/۱۹	دینداری

با توجه به نتایج بدست آمده، مدل نهایی پژوهش به شکل زیر بدست آمد:

شکل نمودار ۵- مدل رگرسیون پیش بینی نوگرایی

در نهایت معادله رگرسیون برای پیش بینی میزان نوگرایی دانش آموزان به شکل زیر

بدست آمد:

$$\text{نوگرایی} = (0.332 \times \text{تحصیلات مادر}) + (0.317 \times \text{درآمد خانواده}) + (0.24 \times \text{تحصیلات پدر}) - (0.19 \times \text{دینداری})$$

بحث و نتیجه گیری

نتیجه این پژوهش با نظریه «لرنر» همخوانی دارد. او از مهمترین عوامل مؤثر بر جریان نوگرایی را شهرنشینی، سواد و استفاده از وسایل ارتباط جمعی می داند که از میان عوامل سواد یا سطح تحصیلات به طور مستقیم تعیین کننده پایگاه اجتماعی-اقتصادی افراد است و دو عامل دیگر به طور غیر مستقیم تعلق طبقاتی افراد را تحت تأثیر قرار می دهند (زارع و همکاران، ۱۳۹۱:۹۹-۱۲۰). نظریه دیگری که همسو با نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی در نوگرایی است، مربوط به هیگن است. از دیدگاه او برای گذار از جامعه سنتی بسته و ساده به جامعه صنعتی و پیشرفته و دست یابی به رشد و توسعه اقتصادی، به شخصیت نوآور و نوپذیر، آینده نگر، باز و

پویا، خلاق و مبتکر، ریسک‌پذیر و آزمون‌طلب نیاز است. در واقع، همین ساختار نوین شخصیتی عامل اصلی نوسازی است (نیازی و شفائی مقدم، ۱۳۹۴: ۱۷۱-۱۸۸).

نتیجه‌ی دیگر پژوهش نشان داد که بین میزان دینداری و نوگرایی در دانش‌آموزان ارتباط وجود دارد. از آنجا که این رابطه منفی است، پس می‌توان گفت با افزایش میزان دینداری، نوگرایی کاهش می‌یابد. میزان دینداری در اغلب پاسخ‌دهندگان در سطح متوسط قرار دارد (۶۴ درصد). دینداری در ۲۱/۹ درصد از آنها ضعیف (کم) و تنها ۱۴ درصد دارای دینداری قوی (زیاد) بودند. نتایج پژوهش‌های ممالهی و علمی (۱۳۹۴: ۷-۲۵)، مقدم زرنندی (۱۳۹۴: ۱۴۸-۱۷۶)، پیلتن و طالبی (۱۳۹۲: ۴۹-۶۴)، موسوی و علمدار (۱۳۸۸-۱۳۸۸: ۱۵۹-۱۳۸۸)، تقیان و رزازه (۱۳۸۶: ۱۱-۲۵) و سراج زاده و جواهری (۱۳۸۵: ۳-۴۰)، داریاپور و همکاران (۱۳۸۲: ۳۷) و تورن (۲۰۰۳: ۶۰-۷۶) با پژوهش حاضی همخوانی دارد. نتایج این پژوهش درباره رابطه دین‌داری با نوگرایی، با نظریه اینکلوس و اسمیت، و گیدنز همسو است. از نظر گیدنز، زنان در جوامع جدید فرصت آن را دارند که در دامنه گسترده‌ای از فعالیت‌ها، بخت خود را بیازمایند. از آنجایی که زنان باید بیش از مردان هویت قبلی و تثبیت یافته خود را از دست بدهند، دوران تجدد را به طرز کامل‌تری تجربه می‌کنند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۲۵). یکی دیگر از نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین میزان استفاده از رسانه‌ها و میزان نوگرایی در دانش‌آموزان ارتباط وجود ندارد. که به نظر می‌رسد این امر به دلیل خطاهای غیر سیستماتیک و تورش یافتگی در داده‌ها و غیر قابل کنترل می‌باشد. با این وجود در این پژوهش مشاهده شد که اغلب پاسخ‌دهندگان (۵۹/۹ درصد) از رسانه‌های مجازی استفاده می‌کنند. ۲۶/۳ درصد از تلویزیون، ۱۰/۸ درصد از ماهواره و ۲/۹ درصد از روزنامه و مجله استفاده می‌کنند. همچنین اغلب پاسخ‌دهندگان (۴۵/۶ درصد) از تلگرام استفاده می‌کنند. ۲۴ درصد از واتس‌آپ، ۱۶/۶ درصد از اینستاگرام و ۶/۴ درصد از فیس‌بوک استفاده می‌کنند. نتایج پژوهش‌های پیلتن و طالبی (۱۳۹۲: ۴۹-۶۴) در مورد رابطه استفاده از رسانه با نوگرایی در دختران دانش‌آموز شهرستان میناب، و ساروخانی و مهدی زاده (۱۳۸۱: ۲۶۵-۲۳۹) در خانواده‌های شهر تهران با نتایج پژوهش حاضر همخوانی ندارد. دلیل این عدم همخوانی را می‌توان در تفاوت جامعه آماری، بازه سنی و گستره جغرافیایی مورد مطالعه نسبت

داد. بنابراین نظریه‌های «لرنر»، «زیمل» و «اینکلس و اسمیت» درباره ارتباط استفاده از رسانه‌ها با نوگرایی در جامعه مورد مطالعه پژوهش ما صادق نیست. ظهور رسانه‌های ارتباط مجازی و اینترنت، دگرگونی‌هایی بسیاری را سبب شده است. چنانچه گفته شد دانش آموزان مورد مطالعه پژوهش حاضر اغلب از رسانه‌های اینترنتی استفاده می‌کنند و این موضوع مستقل از میزان نوگرایی در ایشان است. چنانچه امروزه شاهد آن هستیم استفاده کنندگان از فضای مجازی از تمام اقشار جامعه هستند و بخصوص در نسل جوان تر مرزبندی مشخصی مشاهده نمی‌شود. شاید با حذف رسانه‌های اینترنتی نوین، نظریه‌های مذکور در جامعه مورد مطالعه پژوهش ما نیز صادق باشد. نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که بین سن و میزان نوگرایی دانش آموزان ارتباط وجود ندارد. در پژوهش حاضر مشاهده شد که میزان نوگرایی در ۵ رده سنی ۱۵ تا ۱۹ سال، تفاوت معناداری نداشت. این درحالی است که نتایج پژوهش زاهدی و خضرنژاد (۶۸:۱۳۹۲-۹۷) در خانواده‌های شهر بوکان نشان داد بین سن و ارزش‌های خانوادگی و نوگرایی رابطه معناداری وجود دارد و با نتایج پژوهش ما همسو نیست. همچنین داریاپور و همکاران (۳۷:۱۳۸۲) در جامعه شهر تهران نتایج ناهمخوانی با نتایج پژوهش ما بدست آوردند. در تبیین علل این عدم همخوانی می‌توان به جامعه مورد مطالعه در پژوهش‌های مذکور اشاره نمود. جامعه شهر تهران و شهر بوکان رده‌های سنی بسیار گسترده‌ای را دربردارد که قطعا تفاوت‌های بسیاری از نظر نگرشی، سبک زندگی، فرهنگی، و ... در آنها وجود دارد. درحالی که دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش ما در سنین نزدیک به هم بودند و تجارب آموزشی و فرهنگی بسیار مشابهی با یکدیگر داشتند. تفاوت ساختار ارزشی نوجوانان با جوانان و با بزرگسالان از علل دیگری است که می‌تواند تفاوت نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های داریاپور و همکاران (۳۷:۱۳۸۲) و زاهدی و خضرنژاد (۶۸:۱۳۹۲-۹۷) را توجیه کند.

از دیگر نتایج پژوهش حاضر تایید رابطه معنادار بین قومیت و نوگرایی دانش آموزان است. مشاهده شد که اغلب پاسخ دهندگان (۴۹/۷ درصد) قومیت بختیاری داشتند. ۲۰/۷ درصد از آنها شوشتری، ۲۰/۴۷ درصد عرب، ۶/۷۳ درصد لر و تنها ۲/۴ درصد از آنها از سایر اقوام مهاجر به منطقه (کرد، ترک، و ...) بودند. تحلیل‌ها نشان داد که اختلاف معناداری بین نوگرایی افراد دارای قومیت بختیاری با قومیت عرب، قومیت بختیاری و شوشتری، و قومیت لر و عرب

وجود دارد. میزان نوگرایی در افراد با قومیت بختیاری و لر بیش از سایر قومیت‌ها است که به نظر می‌رسد علت آن مربوط به تفاوت سبک زندگی میان این اقوام است. این نتیجه‌ی پژوهش با نتیجه پژوهش سیدان و همکاران (۱۳۹۳: ۱۵۲-۱۸۴) همخوانی دارد. آنها در پژوهش خود نشان دادند که تعلقات قومی با نوگرایی رابطه دارد. همچنین این نتیجه پژوهش با نظریه اینکلس در این باره همسو است. اینکلس تاکید می‌کند که سه عامل دینداری، تعلق قومی و خاستگاه شهری داشتن به شدت در چگونگی شکل‌گیری تفکرات نوین و سنتی در افراد مؤثرند (اینکلس، ۱۹۷۵: ۸۴). او در مطالعات خود یکی از عوامل مرتبط با موضوع نوگرایی را، تعلقات قومی می‌داند و معتقد است حس تعلق به یک گروه قومی در نوگرایی افراد اثرگذار است (سیدان و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷۱). در حالی که تمام اقوام حاضر در پژوهش ما از نسبتی از نوگرایی برخوردار بودند، اما تفاوت بین قومیت‌ها چنانچه اشاره شد معنادار بود. در نتیجه می‌توان گفت که پایبندی به آداب و رسوم و عقاید قومی در جامعه مورد مطالعه زیاد است و با تاثیرات رسانه‌ها و آموزش در مدارس، هنوز تفاوت معنادار در نگرش دانش‌آموزان مشاهده می‌شود.

لذا پیشنهاد می‌شود بر اساس نتایج بدست آمده میان پایگاه اجتماعی-اقتصادی با نوگرایی در خانواده‌های سطح اجتماعی-اقتصادی بالا که نوگرایی بیشتری وجود دارد والدین به جهت دهی صحیح نوگرایی در فرزندان خود بیشتر توجه نمایند. همچنین با توجه به وجود رابطه منفی بین دینداری با نوگرایی در دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شود، به اصول و آموزه‌های دینی در رابطه با نوگرایی در مدارس به طور مناسب پرداخته شود تا دانش‌آموزان تناقضی بین دینداری و نوگرایی سازنده قائل نشوند، بلکه با ارتقای عقاید دینی توانایی خود مراقبتی در برابر گرایشات جدید منفی را کسب نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود با توجه به تفاوت میزان نوگرایی در قومیت‌ها به علت تنوع فرهنگی برخی از موضوعات درسی مرتبط با نوگرایی در مدارس بومی سازی شود و همچنین پیشنهاد می‌شود برای ارتقا سطح پایگاه اجتماعی^۰ اقتصادی که زمینه توسعه و پیشرفت و نوگرایی را در کشور فراهم می‌کند مسئولین دولت طرح‌های حمایتی برای ساخت و گسترش و تجهیز مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها را سرلوحه برنامه‌های اجرایی خود قرار دهند.

منابع

- ۱- ازکیا، م. (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی توسعه، تهران: موسسه نشر کلمه.
- ۲- ازکیا، م. غفاری، غ. (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی توسعه، تهران: انتشارات کیهان.
- ۳- افشارکهن، ج. (۱۳۸۳). بازخوانی جامعه‌شناختی سنت‌گرایی و تجددطلبی در ایران بین دو انقلاب. تهران: آوای نور.
- ۴- بشیریه، ح. (۱۳۸۰: ۲۵). موانع توسعه سیاسی در ایران. تهران: گام نو.
- ۵- داریاپور، زهرا (۱۳۸۱). بررسی رابطه اولویت‌های ارزشی شهروندان تهرانی با جنسیت. پژوهش‌های فرهنگی.
- ۶- زارع شاه‌آبادی، ا. حاجی‌زاده میمندی، م. کرم‌پور، ع. (۱۳۹۱). عوامل موثر بر میزان نوگرایی در بین جوانان شهر شوشتر، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۳(۸): ۹۹-۱۲۰.
- ۷- زاهدی، م. ج. خضرنژاد، ع. (۱۳۹۲). نوسازی و فرایند تحول ارزش‌ها در خانواده، بررسی نمونه‌ای دگرگونی ارزش‌های خانوادگی شهر بوکان، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۴(۱): ۶۸-۹۷.
- ۸- ساروخانی، ب. مهدی‌زاده، ش. (۱۳۸۱). تلویزیون و نوگرایی، پژوهشنامه علوم انسانی، ۳۵: ۲۳۹-۲۶۵.
- ۹- سیدان، ف. رجبلو، ع. مروتی، ا. (۱۳۹۳). سنجش رابطه‌ی نوگرایی و تعلقات قومی در دانشجویان دختر کرمانشاهی، دومین کنفرانس ملی جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، تهران، موسسه اطلاع‌رسانی ناریش.
- ۱۰- سیف، س. کدیور، پ. (۱۳۸۰). روان‌شناسی رشد، جلد اول، تهران: انتشارات سمت.
- ۱۱- سیدان، ف. رجبلو، ع. مروتی، ا. (۱۳۹۳). سنجش رابطه‌ی نوگرایی و تعلقات قومی در دانشجویان دختر کرمانشاهی، دومین کنفرانس ملی جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، تهران، موسسه اطلاع‌رسانی ناریش.
- ۱۲- طالبان، م. (۱۳۸۴). سنجش دینداری و ارزیابی مدل اندازه‌گیری آن، مبانی نظری مقیاس‌های دینی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: ۵۲۳-۵۴۶.

۱۳- قاسمی، و. وحید، ف. ربانس، ر. ذاکری، ز. (۱۳۸۹). شناخت تاثیر طبقه اجتماعی بر نگرش نسبت به جریان نوگرایی در شهر اصفهان، جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۱(۳۷): ۴۳-۶۸.

۱۴- کوئن، ب. (۱۳۷۳). مبانی جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات سمت.

۱۵- کیوی، ر. وان کامپنهود، ل. (۱۳۸۵) روش تحقیق در علوم اجتماعی، (مترجم دکتر عبدالحسین نیک گهر)، تهران: نشر توتیا

۱۶- گیدنز، آ. (۱۳۷۸). تجدد و تشخص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، (مترجم. موفقیان، ن)، تهران: نشر نی.

۱۷- موسوی، م.س. علمدار، ف.س. (۱۳۸۸). بررسی رابطه نوگرایی و دینداری مطالعه در بین دختران جوان منتخب از مناطق ۱ و ۶ و ۱۹ شهر تهران، زن و مطالعات خانواده، ۱(۴): ۱۵۹-۱۸۸.

۱۸- نیازی، م. شفائی مقدم، ا. (۱۳۹۴). تبیین رابطه میزان نوگرایی و مصرف کالاهای فرهنگی مطالعه موردی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان کاشان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱، پژوهش نامه زنان، ۶(۱۲): ۱۷۱-۱۸۸.

۱۹- وبر، ماکس (۱۳۸۵). اخلاق پروتستان و روح سرمایه داری، عبدالکریم رشیدیان و پریسا منوچهری، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

۲۰- وینر، م. (۱۳۵۴). نوسازی جامعه، (مترجم: مقدم مراغه‌ای)، تهران: فرانکلین.

- 21- Burman, R. (1988). Ethnicity and Ethnic Tensions: Some Theretical Issues And Illustrations, Social Action, 91: 990.
- 22- Delaney, T. (2004). Classical Social Theory: Investigation and Application. Social Science. Prentice Hall.
- 23- Gates, HL. (2004). The Norton Anthology of African American Literature. W.W. Norton & Company, Inc.
- 24- Inkeles, AH. Smith, D. (1974). Becoming Modern: Individual change in six developing countries, Heinemann Educational book.
- 25- Lerner, D.(1958). The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East, Glencoe.
- 26- Toren, N. (2003). Tradition and Transition: family change in Israel. Journal of Gender Issues, 21: 60-76.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی